

FRANCESC VIADEL

Joan Fuster: persecució, revisió i estranyament

De ben segur que Joan Fuster ha estat tan implacablement perseguit com alhora estranyat. Vull dir, amb la mateixa intensitat com intenció política. La seua irrupció pública va irritar tant el bloc reaccionari valencià, com avui potser incomoda un valencianisme polític instal·lat des de fa alguns anys en el poder després de patir llargues dècades de marginació. Un poder, cal dir, que s'intenta mantenir a força d'aplicar-se en el pragmatisme i en l'assumpció oficial, sense complexos, d'uns tòpics de caràcter identitari en un sentit molt ampli i que no són altres que els del regionalisme que l'assagista va combatre aferrissadament com a primer pas d'un procés d'emancipació col·lectiva.

Tot plegat, la imposició d'un marc nacional i sentimental compatible amb l'Espanya oficial al rebec valencianisme progressista d'arrel fusteriana ha estat, segurament, la gran victòria de la dreta indígena i no pas, posem per cas, la de l'hegemonia de les seues estrambòtiques i malintencionades teories sobre el valencià en un context, per cert, cada vegada més crític de minorització lingüística. Ni la dreta, però, deu ser-ne conscient dels canvis que s'han produït en el si del valencianisme i, d'ací, tal volta, la seua insistència en explotar com arma llancívola contra l'esquerra i, en particular contra la coalició Compromís, un anticatalanisme en els mateixos termes en què ho va fer als anys setanta.¹

Francesc Viadel (Algemesí, la Ribera Alta, 1968) és escriptor i periodista. Professor a la Facultat de Comunicació Blanquerna (Universitat Ramon Llull) i doctor en Sociologia per la Universitat de València. Autor, entre altres, de *Valencianisme, l'aportació positiva* (PUV, 2012) i de *La gran depuració* (PUV, 2015)

¹ El PP ha insistit durant els darrers anys que l'objectiu ocult del Botànic era el de reproduir al País Valencià la mateixa situació que a Catalunya. La formació ultraconservadora s'hi refereix,

Voldria subratllar també que quan em referesc a Espanya ho faig a l'*oficial*—això és l'única amb poder de decisió— llegada pel franquisme però amb un recorregut llarguíssim que arrenca al segle XIX amb la constitució de l'Estat-Nació. Ni més ni menys que la mateixa Espanya de què renegava Fuster i contra la qual va oposar la construcció, reconstrucció nacional dels Països Catalans des d'una mirada radicalment progressista, democràtica i europeïsta que alguns dels seus detractors, com ara Manuel Lloris, li negaran.²

De qualsevol manera, algú podrà al·legar que no n'hi havia una altra manera de superar la irrellevància política del nacionalisme fusterià que no passés per acceptar el marc ideològic a què m'he referit. De fet, el fusterianisme mai no ha deixat de tenir un caràcter herètic en un país amb una tradició nacionalista de curt recorregut, unes elits vocacionalment sucursalistes amb relació a Madrid i un sistema polític totalment lligat a l'espanyol. També amb una societat poc llegida; si de cas hem de recordar Ernest Lluch quan intentava comprendre el rebuig visceral que va causar en amples sectors de la societat valenciana la proposta de país explicitada en *Nosaltres els valencians*.

Però, per contra, també es podria objectar que si Fuster no hagués contestat de tot d'una a aquest marc, amb tota seguretat avui en dia no existiria Compromís i mancaríem d'una nòmina més que acceptable d'escriptors en valencià com la que tenim. I allò que és més important, possiblement, tampoc no n'hi hauria ni el més mínim indici d'oposició civil a les inèrcies d'un Estat centralista que, com tots els estats d'aquesta mena, sempre acaben derivant cap a les perifèries desvertebrades les seues polítiques més lesives en complicitat amb unes elits extractives en el sentit

per exemple, a la implantació d'un sistema d'immersió lingüística a l'escola que en realitat no existeix com a pas previ d'un adoctrinament a gran escala que crearia les condicions socials adequades. El 22 d'octubre de 2019, en una entrevista a *La Razón*, el cap de llista del PP al Congrés per la circumscripció provincial d'Alacant César Sánchez, assegurava que era necessari aconseguir la presidència de la Generalitat per recuperar els valencians de «las garras del catalanismo»

² Manuel Lloris (Barcelona, 1928 - València, 2005) un fosc escriptor, llicenciat en Filosofia i Lletres, que va col·laborar en *Las Provincias* i en *El País*, va escriure l'assaig *Aproximación a Joan Fuster* (Almudín, 1979). El llibre pretén ser una esmena a la totalitat al pensament de Fuster des de l'argumentació, lluny de la retòrica anticatalanista que imperava en aquell moment. La conclusió més important a què arriba Lloris és que Fuster no és un «autor progressista», sinó ben al contrari un intel·lectual conservador que defensa «la libertad del instinto cuando se lleva a cabo en nombre de la naturaleza». Un romàntic que «sacraliza el idioma» com Unamuno. Evidentment, a Lloris li molestava profundament la seua reivindicació del valencià atès el «profundo arraigo histórico en Valencia» de l'espanyol

de Daren Acenoglu i James Robinson. Comptat i debatut, en la proposta fusteriana va implícit tot un seguit de reivindicacions lligades a l'articulació d'un país somiat.

Algú podria adduir que no és cert que l'assumpció —total o parcial— de l'univers simbòlic i sentimental del regionalisme haja representat de cap manera una renúncia als plantejaments més genuïns del valencianisme progressista en el sentit d'una voluntat de transformació social i política. Com siga, és fa difícil de mantenir aquesta posició quan hem vist promoure acríticament des de les institucions alguns dels tòtems de la *valencianía*, quan s'ha palesat un distanciament en relació amb la crisi catalana i la consegüent acció repressiva de l'Estat o davant de l'absència d'un debat franc sobre qüestions com la continuïtat o no de la monarquia.

La impressió és que sobre el maximalisme de Fuster —entès aquest més com una provocació que no pas com un dogma o programa polític— ha acabat per triomfar una mena de versió de la tercera via. Fet i fet, ha estat una victòria reivindicada sense embuts des de 2015 per alguns dirigents d'una nova generació que *grosso modo* ha reduït la Batalla de València a un episodi llunyà protagonitzat per dues minories molt radicalitzades. Batalla sense continuïtat ni derives en el present.

D'altra banda, els beneficiaris d'aquest triomf s'han desvinculat de l'unitarisme catalanista fusterià i han acceptat —amb molts pocs matisos— el marc autonòmic. És la mateixa generació que naix a la política després de quasi dues dècades d'hegemonia del PP i en un context social d'un recel envers Catalunya que s'ha aguditzat els darrers anys a causa del Procés el qual es percebut com una amenaça per als interessos valencians.

Finalment, però, caldria fer-se una pregunta del tot pertinent i és si realment l'ascens del valencianisme que culmina amb l'èxit electoral del 2015 es deu principalment a una revisió del fusterianisme sumada a uns canvis socials profunds o, si pel contrari, el gir cal atribuir-lo a la situació conjuntural que es va viure en l'etapa final del neorègim del PP llastat per la corrupció i enmig de la pitjor crisi econòmica del segle.

Dit això, tot no ha estat una celebració del *tercerviisme* entre els representats del valencianisme majoritari. Lògicament, hi ha hagut les excepcions, les declaracions puntuals d'alguns líders que han reivindicat tant les arrels ideològiques i la intenció transformadora del valencianisme progressista com els riscos d'arreglar-se massa al costat dels tòpics regionals. Però han estat això, excepcions.

Si bé es mira en aquesta actitud deliberadament política plana l'ombra d'una impugnació a l'incòmode discurs de l'assagista de Sueca fins i tot quan s'evita anomenar-lo o quan, pel contrari, se li reten homenatges que tenen tot l'aire de cerimònia fúnebre.

L'any 1977, enmig de la ràtzia de l'anticatalanisme, Fuster va escriure : «[...] La situació ha arribat, per fi, a ser 'conflictiva' als més diversos nivells. De fet, es tracta d'un enfrontament rotund entre els qui aspirem a un País Valencià 'reidentificat' —o 'reconciliat'— amb si mateix i els qui s'aferren, per interessos obvis o per una lamentable 'alienació' secular i avui fomentada, a la docilitat provincialiana, al còctel d' 'autosatisfacció' i 'autoodi' que subjau en les crispacions folkloritzants i ultravernaculars [...]».³

El dilema fusterià continua sent d'una enorme vigència en la mesura que planteja obertament un canvi de paradigma, un repte de futur que requereix imaginació i una capacitat d'articulació política sense la qual es impossible la mobilització social contra inèrcies històricament arrelades, acceptades, interioritzades col·lectivament. Caldria preguntar-se si el valencianisme està, en aquests moments de crisis i recentralització de l'Estat, de transformacions globals, preparat per a enfrontant-se amb l'Estat a fi de recosir el territori, revertir la situació d'infr finançament, frenar el procés de substitució lingüística o assentar les bases des de l'acció de govern per a la creació d'una economia de valor que acabe amb la perillosa i fràgil preponderància del turisme de masses i la rajola. Quin és el model de país en què inspirar-se? Quin és el relat? Tenia Fuster raó contra tots els seus detractors tal com assegura l'historiador Pau Viciano en un clarificador assaig?⁴

FUSTER PERSEGUIT

La història és sobradament coneguda. L'inici de l'estigmatització de Fuster cal datar-lo a partir de l'any 1962 coincidint amb la publicació de tres llibres claus en la seua obra i en l'articulació del valencianisme polític de postguerra.

El maig d'aquell any —i inspirat per l'obra de Jaume Vicens Vives *Notícia de Catalunya*— veu la llum *Nosaltres els valencians* (Edicions 62, Barcelona). L'assagista era ben conscient que el llibre causaria més d'un problema, fet i fet «abruptes conseqüències de polèmica» com escriuria dos anys després al pròleg de la segona edició.

El mateix any treia també *Qüestió de noms* (Edicions d'Aportació Catalana, Barcelona, 1962) un opuscle sobre la denominació de la llengua i el seu territori. Detractor com va ser sempre de les objeccions particularistes dels valencians,

³ «El cas valencià», Joan Fuster, *La Vanguardia*, 5 d'abril de 1977, traduït per Josep Ballester, dins de *Joan Fuster, Brevari cívica*, Ed. 62, Barcelona, 1996

⁴ Em referesc a *Per què Fuster tenia raó* (Tres i Quatre, 2017)

però, també de les dels balears o de les dels rossellonesos a la seua adscripció cultural *catalànica*, propugnava, com recorda Viciano, «una terminologia ben clara, unitària i al mateix temps plural: ‘català’, i ‘Països Catalans’». La proposta, òbviament, no anava a passar desapercebuda per a les forces vives locals.

Al setembre encara havia de veure la llum *El País Valenciano, una guía turística* (Ed. Destino, 1962). La guia dessacralitzava els tòpics que nodrien el regionalisme més ortodox. L'any següent, José Ombuena i Francesc Almela i Vives ordiren des de *Las Provincias* i *Levante* una agressiva campanya per tal de desprestigiar la guia publicant, sense contextualitzar, aquells fragments que podien resultar més irritants. Val a dir que Ombuena i Almela, presentaven la guia com una greu ofensa al poble valencià. Els primers paràgrafs es van reproduir en el citat diari el 2 de febrer de 1963 i l'endemà, Ombuena, se'n feia ressò també des de *Las Provincias*, diari que dirigia.

A final d'any, el 22 de desembre, el falangista Diego Sevilla Andrés, que havia estat professor de Dret Polític de Fuster a la Universitat de València, va publicar en *Levante* «Burguesía i separatismo», un article en què assegurava que la plutocràcia barcelonina tenia intenció d'absorbir l'economia valenciana per tal de convertir-la en un complement de l'economia industrial catalana. Uns dies després tornava sobre el mateix tema en «Alerta a los valencianos», i assenyalava Fuster, sense nomenar-lo, però, com un dels ideòlegs d'aquella operació. L'intel·lectual va convertir-se així en el pal de paller d'una maniobra conspirativa de gran abast que encara avui nodreix bona part del discurs anticatalanista de la dreta local.

Darrere de la campanya hi havia el ressentiment personal. S'ha dit que inicialment el presumptuós Ombuena hauria estat la persona escollida per l'editorial per a escriure la guia sobre el País Valencià, i que posteriorment li'n va retirar l'encàrrec.

Alhora, Miquel Adlert i Xavier Casp, els dos prohoms que fins aleshores havien estat els guardes de la sagrada ortodòxia lingüística del català enfront de les concessions castellanitzants o popularistes dels *ratpenatistes*, s'afegiren al línxament pels mateixos motius que Ombuena i Almela amb la publicació d'una carta en *Las Provincias* en què com a «católicos y valencianos», manifestaven no tenir cap relació amb «la ideología que Joan Fuster representa y defiende en Valencia».

Aquell 1963 la figura del suecà va ser cremada en algunes falles, entre elles la que s'aixeca cada any davant l'ajuntament de la capital. Fuster fou també insultat en llibrets de falla i passejat en efigie en la satírica Cavalcada del Ninot. Tot i que ningú no ha acabat mai d'esclarir de qui fou la idea d'aquella persecució amb aires inquisitorials s'ha suggerit que hauria pogut eixir del mateix Almela i Vives.

FUSTER REVISAT

Amb l'arribada de la transició la persecució contra Fuster, com contra tot el valencianisme, es va intensificar. A banda de les nombroses pintades calumnioses, insults en la premsa i d'altres atacs, l'escriptor patiria dos atemptats amb bombes en el seu domicili de Sueca, el 18 de novembre de 1978 i l'11 de setembre de 1981, el darrer d'una especial virulència.⁵

El clima d'agressions i impunitat va dur al retraïment de les forces progressistes pel que fa als seus plantejaments nacionalistes alhora que les opcions valencianistes s'estavellaven contra les urnes. Arriba, doncs, l'hora de la revisió. Fuster, considerat per l'anticatalanisme com el gran sanedri de l'annexionisme català, ara serà també per a l'esquerra i per a bona part del valencianisme el culpable del conflicte valencià el qual s'ha saldat amb el seu fracàs polític.

Així les coses, es buscaran formules per tal d'eixir d'aquest laberint. Primer vindran els llibres. Després els canvis d'estratègia política. El sociòleg Toni Mollà explica en *La utopia necessària* (Bromera, 1994) que parlar de *tercera via* implica l'acceptació implícita que n'hi ha dues més. Això és, la via catalanista democràtica o projecte integrador de l'antifranquisme i els Països Catalans o, per contra, el projecte de l'Espanya uninacional i monolingüe, «la consideració del País Valencià», diu Mollà, «com una part estrictament perifèrica, en tots els sentits, del projecte espanyol(ista). El fet representa, lògicament, l'assimilació i l'uniformisme. [...]». A l'entendre de Mollà la *tercera via* constitueix «una visió simplista i mítica de la situació social».

Els seus partidaris van fer circular la idea, recorda Mollà, que l'estancament del procés de «construcció nacional del País Valencia» es devia «a l'enfrontament entre catalanistes i blaver(o)s, és a dir, entre el catalanisme i anticatalanisme». D'ací que proposen un pacte entre aquests dos moviments antagònics «com a panacea salvadora de la col·lectivitat».

El sociòleg dona en el clau quan afirma que el pensament de la *tercera via* és un pensament antiutòpic que es «recolza en l'acceptació del *statu quo*: un pensament conservador». A la pràctica, és el que els fets han demostrat no només per l'acceptació del marc simbòlic sinó també per la renúncia explícita del Bloc en un dels seus congressos, posem per cas, a ser una formació d'esquerres.

⁵ Vegeu Francesc Bayarri: *Matar Joan Fuster (i altres històries)*, València, Austrohongaresa, 2018

Com siga, el camí de la consolidació de la *tercera via* i de la seua assumpció per part del valencianisme majoritari ha estat llarg. Inicialment hi van haver a finals dels vuitanta les tertúlies de l'Hotel Inglés en les quals s'aplegaren assenyalats nacionalistes i *blavers* amb la pretensió de superar el conflicte identitari. Algunes de les posicions sorgides d'aquelles trobades influïren notablement en el nacionalisme dels anys noranta. Les principals tesis d'aquest moviment, crític amb el fusterianisme i parcialment integrador pel que fa a alguns aspectes del *blaverisme*, es van plasmar en dos llibres, el dels sociòlegs Eduard Mira i Damià Mollà, *De impura natione* (Tres i Quatre, 1986) i el de Vicent Franch, Agustí Colomer, Rafael Company i Miquel Nadal (1988), *Document 88* (Tres i Quatre, 1988).

Aquest ambient pactista a la curta havia d'impregnar la política. En la presentació a la premsa del setè congrés de la Unitat del Poble Valencià (UPV) el 25 de novembre del 1996, Pere Mayor, assenyalava que havia arribat l'hora de «superar l'aïllat nacionalisme cultural-lingüístic i vincular-lo més a la política». D'altra banda, en una entrevista concedida al diari *Levante* cinc dies després el dirigent anunciava l'abandonament del *païscatalanisme* i aprofitava per carregar contra l'anomenat nacionalisme cultural, el bastió més important del fusterianisme, que representava l'editor Eliseu Climent.

En aquell congrés es va acabar per reconèixer la legitimitat de la simbologia identitària aplegada en l'Estatut del 82 encara que sense renunciar, però, a la defensa fins aleshores per tot l'espectre del valencianisme. S'apostava també per un acostament a l'anticatalanista Unió Valenciana (UV) i s'afirmava que l'adscripció nacional de la UPV era valenciana «perquè la nostra nació és el País Valencià».

Darrere d'aquest gir hi havia també la influència de Joan Francesc Mira. L'intel·lectual estava estretament vinculat a la UPV des dels seus inicis i aleshores encara presidia ACPV. L'editorial de Climent estava a punt de publicar-li un llibre les tesis del qual s'assemblaven com dues gotes d'aigua a les resolucions més polèmiques del congrés. *Sobre la nació dels valencians*, aparegut la primavera de 1997, va sacsejar el món del valencianisme alhora que alguns dels promotors de la *tercera via* l'acusaven d'haver-los plagiat.

El 2 de desembre de 1996 en una de les seues columnes en *El Temps*, «UPV i un final d'època», Mira es referí en un to amable a UV, partit del que va afirmar que havia jugat «també a la llarga, un paper positiu: reforçar la percepció d'un espai valencià per al joc polític». El 27 de gener de 1997 en el mateixa setmanari va lloar la figura de Vicent González Lizondo que havia acabat de morir.

Finalment, al març, Tres i Quatre publicava *Sobre la nació dels valencians*, llibre que va rebre moltes crítiques i no totes en un to afalagador. La revisió dels plantejaments fusterians feia camí.

El 10 de maig d'aquell any la formació liderada per Mayor explicava en el diari *Levante* que convidaria la ciutadania valenciana a través d'uns fullets informatius a penjar de balcons i finestres senyeres amb la franja blava en comptes de banderes espanyoles al pas del recorregut de la processó de la Mare de Déu dels Desemparats. En el fullet, que incloïa també l'anagrama del partit, s'afirmava que aquella era una bona ocasió per a celebrar que el poble valencià era un poble solidari, «amb una cultura pròpia i una nació». Així mateix, al text es reivindicava, entre d'altres, el dret dels valencians a gestionar els seus propis recursos i diners i s'hi convidava a no fer de la cultura del país un element de crispació social.

L'abril de 1997, la UPV de Sagunt presentava amb el PP una moció de censura contra l'alcalde Manuel Girona, expresident de la Diputació de València i un dels socialistes més pròxims al valencianisme. La decisió va suposar un autèntic maldecap i els nacionalistes hagueren de justificar-se a fons per a contrarestar les crítiques procedents dels sectors progressistes. El cert és que al caliu d'aquella agra polèmica es va llançar la idea que després d'aquella moció en vindrien d'altres en el mateix sentit contra els socialistes. S'esgrimia que, a canvi, el president Eduardo Zaplana rebaixaria la barrera del 5 per cent per accedir a les Corts.

Mentrestant, Eliseu Climent continuava barallat amb el valencianisme polític majoritari. Des del Partit Valencià Nacionalista (PVN) s'escometia contra ell, contra ACPV i contra el Bloc de Progrés, una plataforma liderada per l'editor. Segons la ponència política presentada el 17 de maig de 1997 al tercer congrés que es va celebrar a l'Hotel Melià de València sota el lema «Centrats en el valencianisme», les organitzacions encapçalades per Climent havien dirigit la seua estratègia a beneficiar el PSOE. En la ponència s'acusava el catalanisme cultural de no haver assumit que la realitat social valenciana del 1997 era molt distinta de la del 1962. Així mateix, es retreia a totes dues organitzacions el fet d'haver-se refugiat en un essencialisme fàcil i d'utilitzar el conflicte per obtenir noves formes de finançament.

La realitat, més enllà de la pugna amb Climent, mostrava que era evident que el valencianisme semblava abocat a una fragmentació si no es reunificava i reinventava. Així les coses, el 12 de desembre de 1997, es va presentar al Palau de la Música de València el Bloc Nacionalista Valencià (BNV). La coalició inicialment va aplegar la UPV mateixa, el PVN, Grau Unit, Bloc Progressista de Monòver i Nacionalistes d'Alcoi. La suma permeté que el 13 de juny d'aquell any s'obtingueren uns molt bons resultats electorals, més de cent mil vots amb el 4,6 per cent del

total del País Valencià. Però no n'hi va haver prou per tal de superar la fatídica barrera electoral del 5 per cent establerta per la llei valenciana, que hauria permès als nacionalistes accedir a les institucions. A les generals del 2000, la coalició va presentar Joan Francesc Mira com a candidat al Congrés i el novel·lista Ferran Torrent com a candidat al Senat, amb uns resultats molt magres.

De qualsevol manera, l'hegemonia del PP més furibundament neoliberal i espanyolista era molt sòlida. La sensació d'ofegament va provocar que els intel·lectuals així com les bases del bloc progressista, demanaren públicament, una vegada més, que es produís una entesa entre totes les forces progressistes que contribuís al desallotjament del PP del poder.

Poc abans de les eleccions del 2007 es produí el miratge d'una possible victòria gràcies a la hipotètica suma dels vots de tots els partits de les esquerres. La situació de corrupció sistèmica així com l'impacte social de l'accident del 3 de juliol a la línia 1 del metro de València així ho feien preveure. El cas és que el miratge afavorí una unió temporal entre el Bloc, Esquerra Unida a més d'alguns altres grupuscles al caliu també de la plataforma «Ja en tenim prou». La signatura s'endarrerí durant mesos a causa de les resistències dels aparells dels partits, de la manca de consens en relació amb el repartiment dels llocs rellevants i de les desconfiances mútues entre dirigents. A l'última, el 28 de novembre del 2006, pocs dies després que EUPV es mostrés disposada a cedir al Bloc el tercer lloc en la llista autonòmica per Alacant, es posà en marxa la coalició electoral. Totes dues formacions subscripiren el document *Compromís pel País Valencià* amb el «ferm propòsit de contribuir a posar fi a les polítiques antisocials, depredadores del territori i menyspreadores de la cultura valenciana». La nova formació resultant prometia, entre d'altres coses, decretar una moratòria urbanística en un país, justament, on la rajola s'havia convertit en la columna vertebral de l'economia i en el principal motor de la corrupció.

A la nova coalició s'afegiren poc després Els Verds del País Valencià, representats per Joan Francesc Peris, Els Verds-Esquerra Ecologista, representats per Carles Arnal, i Izquierda Republicana, presidida per Pablo Rodríguez Cortés.

El 26 de gener del 2006 els partits coalitzats escolliren el Centre de Cultura Contemporània Octubre, propietat d'ACPV, per a la signatura de l'acord electoral que situava Glòria Marcos, d'EUPV, com a candidata a la Generalitat i Enric Morera com a número dos de la llista per València. L'acte va ser presidit per la senyera i la bandera republicana fet que va ser titllat pel PP com un insult i un menyspreu als símbols d'identitat dels valencians.

El 17 de febrer, Compromís es va presentar oficialment al paranimf de la Universitat Politècnica de València. A partir d'ací, Compromís aniria creixent a costa

però de continuar renunciant a l'ideari fusterià. Els Països Catalans són ja des de fa molt temps una utopia prescindible (com va dir Joan Francesc Mira). S'eviten els debats incòmodes sobre l'encaix del País Valencià en l'Estat. S'accepta el marc autonòmic i el seu univers simbòlic sense crítica.

I a hores d'ara, és innegable un cert malestar per part de molts votants de la coalició i especialment entre els militants més antics del Bloc. Malestar pel decret de plurilingüisme del conseller Marzà, per la inconcreció pel que fa a la reciprocitat de les televisions que emeten en català, pel distanciament emocional de Catalunya o per l'hegemonització de la coalició per part de Mònica Oltra, una dirigent ideològicament pròxima a Podem que ha negat en públic ser nacionalista.⁶

En aquest punt, és inevitable recórrer a Pau Viciano, un intel·lectual menystingut pel nou *mainstream* valencianista, que parafrasejant l'assaig de Terry Eagleton *Per què Marx tenia raó*, s'enfronta a les crítiques fetes a Fuster des del revisionisme més nostrat alhora que redimensiona els aspectes més útils del seu discurs.

En primer lloc, Viciano nega que l'assagista tingués una visió pessimista del país. Fet i fet, l'historiador recorda que els escrits de Fuster, «no volen ser una teràpia per augmentar l'autoestima col·lectiva» ni tampoc cap exercici d'autoodi o de menyspreu cap a les coses valencianes com van estimar els seus primers detractors allà pels seixanta. Fuster senzillament, «no volia celebrar una realitat provincial» que rebutjava. El regionalisme amagava la subordinació nacional del país i de les seues classes populars i alhora el sucursalisme n'era la prova del fracàs del poble valencià. Si fa no fa, exactament com ara.

No és cert tampoc que l'escriptor menyspreés la cultura tradicional valenciana des d'un elitisme intel·lectual tot i que com a persona d'esquerres pensés que el folklore no havia de ser elevat a la categoria d'element definitori de la cultura nacional. No creia, posem per cas, com apunta Viciano, que el «valencianisme temperamental» que es manifesta en les Falles, «pogués actuar com el succedani d'una consciència valenciana més reflexiva i exigent».

D'altra banda, defensa Viciano, Fuster també va saber ser pragmàtic ateses les circumstàncies i veient com havia anat la transició. «[...] L'experiència d'aquests anys», escriu l'historiador, li va demostrar que «no hi ha una dreuera per passar

⁶ A les portes del VIII Congrés del Bloc celebrat els dies 26 i 27 de juny de 2021, l'històric d'aquesta formació, Joan Mansanet publicava un article en el diari *Levante* amb el títol «Història del canvi del projecte del Bloc». Mansanet es lamentava que el partit s'hagués convertit en una força subsidiària al servei d'un petit nucli d'Iniciativa, la formació que controla la família de Pasqual Mollà i Mònica Oltra. Mansanet expressava amargs retrets contra Enric Morera, Vicent Marzà i Joan Baldoví

de la desolació provinciana del País Valencià a la identitat nacional catalana: ‘sense aquest estadi primer de revalencianitzar el país, tot el que es puga pensar a nivell de Països Catalans em fa la impressió que no serà massa fàcil’, deia en 1992». Viciano recorda, que «per a superar l’estadi de la mera afirmació regional o anticontralista, cal insistir en el discurs sobiranista cívic i fer-lo compatible amb la reivindicació lingüística i cultural [...]».

I afegeix, «[...] En aquest sentit, la construcció política dels Països Catalans, la famosa ‘decisió de futur’, té una via política concreta: quan el poble valencià vote una majoria sobiranista al seu parlament i decideisca les relacions que vol establir amb el Principat i la resta de territoris catalans».

És en aquests moments favorable el valencianisme majoritari a adoptar aquesta ‘decisió de futur’, a treballar decididament la via del sobiranisme? Em tem que no. Una altra cosa és que l’actual conjuntura l’empente a adoptar una estratègia distinta una vegada comprovat que el regionalisme és impossible de parasitar sense caure de ple al seu centre magnètic, al pou d’una incoherència ideològica insalvable. La balança per una estratègia o una altra s’inclinarà en funció dels resultats electorals. Què passarà si el 2023 l’elenc de partits de l’extrema dreta que van des de Ciutadans, passant pel PP a Vox guanyen la Generalitat? Quines conseqüències tindrà aquest fet sobre el País Valencià i sobre les decisions polítiques i estratègiques a mitjà i llarg termini del valencianisme majoritari?

A la llum de tot el que ací he exposat potser seria convenient reflexionar no només sobre la impugnació de les idees de Fuster en nom d’un pragmatisme polític definit i executat en funció d’uns hipotètics rèdits electorals, sobre l’assumpció acrítica d’un *tercerviisme* tan matisat com es vulga per part de Compromís.

En aquest punt no podria ser més oportú citar un fragment del text de Mollà *La utopia necessària*: «[...] l’objectiu implícit a la proposta de la tercera via és la legitimació de la dreta valenciana, d’una dreta que s’ha mantingut històricament contrària a qualsevol reivindicació nacionalista. La proposta de la tercera via els ha fornit la coartada perfecta per trobar una estratègia antinacionalista amb posat tolerant, cívic i pactista».

I encara, «[...] La funció social de la tercera via és, doncs, de primeríssima magnitud: una proposta de solució evasiva a la qüestió nacional que representa una *concordia* desigual on només el projecte valencianista té les de perdre».

Com es pot deduir, els plantejaments de Fuster són encara plenament vigents i ho seran mentre existisquen nuclis actius contraris a l’assimilació cultural, lingüística i política dels valencians. ◀